

PWYLLGOR CRAFFU GOFAL DYDD IAU, 12 MEHEFIN 2025

Presenoldeb:

Y CYNGHORWYR:

Elwyn Jones, Jina Gwyrfai, Menna Baines, Elin Walker Jones, Sian Williams, Meryl Roberts, Berwyn Parry Jones, Gareth Coj Parry, Eryl Jones-Williams, Beth Lawton, Einir Williams, Rheinallt Puw, Angela Russell a Gwynfor Owen

Swyddogion yn bresennol:

Llywela Haf Owain (Uwch Ymgynghorydd Iaith a Chraffu) a Iwan Edwards (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth)

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:

Y Cynghorydd Paul Rowlinson (Aelod Cabinet Tai ac Eiddo), Carys Fon Williams (Pennaeth Adran Tai ac Eiddo), Lowri Cadwaladr Roberts (Pennaeth Cynorthwyol Adran Tai ac Eiddo) a Sion Elwyn Hughes (Uwch Swyddog Gweithredol Tai ac Eiddo).

Yn bresennol ar gyfer eitem 6:

Y Cynghorydd Menna Trenholme (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Plant a Chefnogi Teuluoedd), Aled Gibbard (Pennaeth Cynorthwyol Plant a Chefnogi Teuluoedd), Sharon Williams Carter (Pennaeth Cynorthwyol Plant a Chefnogi Teuluoedd), Dylan Owen (Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:

Y Cynghorydd Dilwyn Morgan (Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant), Aled Davies (Pennaeth Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant), Mari Wynne Jones (Pennaeth Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant), Alun Gwilym (Pennaeth Cynorthwyol Busnes) a Dylan Owen (Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol).

1. ETHOL CADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd Elwyn Jones yn Gadeirydd y Pwyllgor ar gyfer y flwyddyn 2025/26.

2. ETHOL IS-GADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd Sian Williams yn Is-gadeirydd y Pwyllgor ar gyfer y flwyddyn 2025/26.

3. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorwyr Anwen J. Davies, Geraint Parry a Linda Morgan.

4. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

5. MATERION BRYD

Dim i'w nodi.

6. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 3 Ebrill 2025, fel rhai cywir.

7. ADRODDIAD PERFFORMIAD AELOD CABINET TAI AC EIDDO (10:30 - 11:45)

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Aelod Cabinet Tai ac Eiddo, Pennaeth Adran Tai ac Eiddo a Phenaeithiaid Cynorthwyol yr Adran.

Adroddwyd bod yr Adran yn gweithredu ar Gynllun y Cyngor 2023-2028, ac ar y cynnydd hyd at ddiwedd Ebrill 2025. Nodwyd bod cynnydd yn erbyn y cerrig milltir a osodwyd i brosiectau'r Adran o fewn blaenoriaeth wella Gwynedd Glyd a Gwynedd Effeithlon. Adroddwyd bod y cynnydd, ar y cyfan, yn dda gyda sawl carreg filltir wedi'i chyrraedd erbyn diwedd y flwyddyn ariannol, a hynny o dan amgylchiadau heriol.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn gan yr Aelodau:

Tynnwyd sylw at y cynllun 'Siop un Stop' a nodwyd yr aelod ei fod yn siomedig gyda'r cynnydd yn y cynllun. Gofynnwyd am eglurhad am pam bod y cynllun yma wedi cymryd amser mor hir i'w ddod mewn i weithrediad. Cydnabuwyd fod oedi wedi bod yn dod a'r cynllun yma i mewn i weithrediad ond eglurwyd ei fod yn falch o gyhoeddi fod y siop yn agor ar y 15fed o Fedi.

Nodwyd fod yr adroddiad yn un da a cynhwysfawr iawn. Er hyn, nodwyd pryder gyda'r niferoedd o bobl sydd yn ddigartref ac yn byw mewn llety anaddas yng Ngwynedd. Gofynnwyd beth yw'r cynllun i wella'r ystadegau yma. Eglurwyd eu bod yn datblygu cynlluniau i dacio'r broblem yma gyda safleoedd yn cael ei adeiladu ar hyn o bryd. Nodwyd fod datblygiadau mawr yn cael ei adeiladu ar hyn o bryd yng Nghaernarfon a Bangor. Gobeithiwyd y byddai'r adeiladau yma yn barod i'w agor yn fuan. O ran eglurdeb, esboniwyd fod dros 200 o bobl mewn llety argyfwng ar hyn o bryd gyda'r ffigwr yn codi i dros 400 wrth gyfri'r tai sydd ar les.

Gofynnwyd cwestiwn ynglŷn â'r cysylltiad Gwynedd, y bobl sydd ddim yn byw yng Ngwynedd ar hyn o bryd, yn benodol faint o'r bobl yma sydd yn medru hawlio cysylltiad gyda Gwynedd a chael tŷ Cyngor. Eglurwyd fod 97% o dai cymdeithasol Gwynedd yn mynd i bobl sydd â chysylltiad â Gwynedd ac yn ychwanegol mae 60% yn mynd i bobl sydd yn dymuno byw yn y ward maen nhw eisiau byw ynddo. Yn ychwanegol, adroddwyd fod y Cymdeithasau Tai wedi gwneud arolwg diweddar o'r 9 datblygiad diwethaf maen nhw wedi cwblhau a darganfuwyd fod 90% o'r bobl sydd wedi symud i'r tai cymdeithasol yma yn siarad Cymraeg.

Nodwyd canmoliaeth i'r adran am y nifer o gynlluniau sydd yn ceisio mynd i'r afael ar y

problemau difrifol o angen tai yng Ngwynedd. Tynnwyd sylw i'r garreg filltir a osodwyd i ddenu 20 eiddo ychwanegol i Gynllun Lesu Cymru – Gwynedd ond dim ond 12 sydd wedi'i ddenu gan ofyn beth yw'r problemau sydd yn achosi hyn. Eglurwyd fod diddordeb y cynllun yma wedi dechrau pylu ac felly ei fod yn fwriad i'r adran wneud ymgyrch sylweddol i godi'r diddordeb eto. Nodwyd ei fod yn gynllun arbennig sydd yn diwallu nifer o anghenion tai gwag.

Tynnwyd sylw at Eiddo 5 yr Uned Cydymffurfiaeth gan nodi fod y nifer o adeiladau sydd wedi cwblhau wedi disgyn ac yn dal i ddisgyn. Derbyniwyd fod Swyddog newydd wedi'i benodi a heb ei hyfforddi eto ond mynegwyd pryder gyda'r gwaith yn cael ei gwblhau. Eglurwyd fod y nifer wedi gostwng oherwydd lot o ffactorau gwahanol ond fod yr adran ar y trywydd iawn i hyfforddi eto a newid cyfrifoldebau o fewn y tîm sydd yn mynd i olygu fod mwy o ymchwiliadau cyflwr yn digwydd. Nodwyd ei bod yn ffyddiog y bydd y swyddog yn mynd i'r afael ar y problem yma.

Nodwyd, o ran cynyddu cyflenwad o dai i bobl leol, croesawyd fod yr adran wedi prynu mwy oedd wedi'i dargedu gyda'r ffigwr yn 46. Er hyn, dim ond 16 sydd gyda thenantiaid ynddynt. Holwyd beth yw'r rheswm mwyaf dros gymaint o'r tai yma dal yn wag. Eglurwyd eu bod wedi canolbwyntio ar brynu'r tai ar ddechrau'r cynllun gan fod amserlen ar fedru gwario'r arian grant a dderbyniwyd. Soniwyd fod 16 wedi i'w gosod, 20 yn cael ei atgyweirio a 10 yn barod i'w gael ei gosod. Ar ben hyn, amcanwyd y bydd 53 wedi gosod o fewn y flwyddyn. Gobeithiwyd gweld cynnydd sylweddol yn y nifer o dai sydd yn cael ei gosod blwyddyn yma.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr adroddiad.

8. ADRODDIAD PERFFORMIAD AELOD CABINET PLANT A CHEFNOGI TEULUOEDD (11:45 - 13:00)

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr aelod Cabinet Plant a Chefnogi Teuluoedd a'r Pennaeth Adran.

Adroddwyd bod yr adran yn gweithredu ar Gynllun y Cyngor 2023-2028 ac yn adrodd ar y cynnydd a wnaed hyd at ddiwedd Mawrth 2025, gan gydnabod ei bod yn parhau'n ddyddiau cynnar yng nghyd-destun rhai o'r addewidion sy'n newydd yn y ddogfen ers Ebrill y llynedd.

Nodwyd fod gan yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd ddau brosiect yng Nghynllun y Cyngor sef y Cynllun Awtistiaeth a Chynllun datblygu darpariaeth breswyl i blant mewn gofal mewn cartrefi grŵp bychan. Eglurwyd fod y Cynllun Awtistiaeth yn ffynnu, gyda rhaglen hyfforddiant i staff rheng flaen yn parhau gyda'r amcan o fod yn awdurdod lleol sydd yn deall ac yn ymwybodol o awtistiaeth. Soniwyd hefyd fod y cydweithio gyda'r adran Addysg yn parhau gyda staff mewnol ag allanol yn ymgysylltu a'r trydydd sector. Mynegwyd balchder fod dim rhestr aros ar gyfer y Tîm Awtistiaeth ar hyn o bryd, ond rhagdybiwyd na fydd hyn yn parhau am hir gan fod galw uchel am y gwasanaeth.

Eglurwyd fod y cynllun datblygu darpariaeth breswyl i blant mewn gofal mewn cartref grŵp bychan wedi datblygu'n sylweddol dros y flwyddyn ddiwethaf. Nodwyd fod staff wedi penodi i'r cartref cyntaf ym Morfa Bychan a chroesawyd dau blentyn i'r lleoliad. Adroddwyd hefyd fod dau eiddo ychwanegol wedi eu prynu a bod y gwaith paratoi i'w cael i'r safon cofrestriad wedi cychwyn.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn gan yr Aelodau:

Holwyd am y Gwasanaeth Derwen, yn benodol beth yw meini prawf ar gyfer mynediad i gael gwasanaeth gan Derwen. Eglurwyd mai'r meini prawf y os oes gan blentyn anabledd dysgu neu yn oediad sylweddol mewn mwy nag un maes datblygiad. Nododd yr aelod ei fod yn gwerthfawrogi'r holl waith gwyb mae Derwen yn gwneud ond fod hyn yn golygu fod llawer o deuluoedd sydd gyda phlant sydd angen gwasanaeth tebyg i'r hyn mae Derwen yn gynnig yn colli allan oherwydd ei bod ddim yn ffitio i mewn i'r meini prawf anabledd dysgu. Credwyd fod y Cyngor yn diffinio ar sail 'IQ' yn unig ac felly fod amryw o blant, er enghraifft plant gydag awtistiaeth, yn methu allan ar y gwasanaeth maen nhw angen. Eglurwyd nad yw'r Cyngor yn defnyddio 'IQ' ar gyfer meini prawf Derwen, ond cydnabuwyd fod yna fwlch a dyna yw'r rheswm dros sefydlu'r tîm awtistiaeth i drio cyfarch rhywfaint o'r bwlch.

Gofynnwyd a all yr adran rhoi sicrwydd fod pob un o'r gweithwyr y tîm awtistiaeth wedi cael hyfforddiant i lefel uchel yn y maes awtistiaeth. Nodwyd ei fod yn un o flaenoriaethau'r adran i sicrhau fod staff sydd gyda chysylltiad efo'r cyhoedd yn derbyn hyfforddiant priodol a pherthnasol i'r gwaith maent yn gwneud. Eglurwyd na allai ddweud gyda sicrwydd fod pob aelod o staff wedi derbyn yr hyfforddiant ar hyn o bryd ond fod y rhaglen yn ei le a'r bwriad i'w i holl staff y tîm dderbyn yr hyfforddiant perthnasol.

Gyda'r cynllun dechrau'n deg, cydnabuwyd fod cyfarch ardaloedd gweledig yn heriol ble mae diffyg gwasanaethau a thlodi cefn gwlad. Er hyn, nodwyd fod y cynllun Dechrau'n Deg wedi cynyddu a gwasgaru'r ddarpariaeth yn ddiweddar.

Mynegwyd pryder am arian mae'r adran yn mynd ei golli yn 2027 oherwydd diffyg grantiau. Credwyd mai rŵan yw'r amser i ddweud wrth Lywodraeth Cymru fod y cynllun yn rhoi cymorth mawr i bobl Wynedd a ni ddylai gael ei dorri. Cytunwyd gyda geiriau'r aelod a nodwyd yr heriau sydd yn codi o gael grantiau a Llywodraeth sydd yn gweithredu ar gefn grantiau. Eglurwyd fod yr arian yn cael ei rhoi yn y fformat yma er mwyn i'r Cyngor allu ceisio am fwy o gynlluniau gwahanol i ddangos os ydynt yn gweithio a bod budd yn dod ohonynt wedyn y gall buddsoddi mwy yn y cynlluniau yma.

Tynnwyd sylw at yr adran Maethu, a eglurwyd y byddai o fydd i gael golwg mwy manwl i weld yn union beth yw heriau'r adran maethu. Holwyd os byddai'n bosib cael graff i ddangos os yw'r sefyllfa yn gwella neu waethygu dros y blynyddoedd. Nodwyd fod y gwasanaeth maethu bellach yn rhan o rwydwaith gyda gweddill awdurdodau Cymru ac yn cydweithio gyda rhain. Ynglŷn â'r ystadegau, esboniwyd eu bod yn ystadegau sydd yn cael eu cymharu ar draws y siroedd gwahanol. Nodwyd ei bod hi'n anodd credu, allan o'r ymholiadau cychwynnol, dim ond 17% sydd yn troi yn rhywun yn cael eu cymeradwyo fel gofalwr maeth.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr adroddiad.

9. ADRODDIAD PERFFORMIAD AELOD CABINET OEDOLION, IECHYD A LLESIANT (14:00 - 15:15)

Cyflwynwyd adroddiad gan yr Aelod Cabinet Oedolion, Iechyd a Llesiant a'r Pennaeth Adran.

Adroddwyd bod yr adran yn gweithredu ar Gynllun y Cyngor 2023-28 a'i bod yn adrodd ar y cynnydd hyd at ddiwedd mis Mawrth 2025. Nodwyd ei bod yn ymwybodol o'r holl heriau sydd yn wynebu'r adran a bod hyn wedi ei amlygu fwy nag erioed fel rhan o'r adroddiad Llechen Lân. Nodwyd ei bod yn hapus adrodd fod cynnydd sylweddol wedi ei

wneud yn ystod y flwyddyn.

Rhoddwyd crynodeb o brif brosiectau sydd wedi gweld cynnydd neu sy'n peri pryder gan nodi mai rhai esiamplau sydd yn yr adroddiad, a nad yw'n cyfeirio at bob un llif gwaith gan fod prosiectau'r adran yn eang iawn.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn gan yr Aelodau:

Diolchwyd i'r Pennaeth Adran sydd yn ymddeol am ei holl waith caled dros y blynyddoedd a chroesawyd y pennaeth Adran newydd.

Gofynnwyd i'r aelod Cabinet i wneud yn siŵr fod y Cyngor yn cysylltu gyda'r Llywodraeth yng Nghaerdydd i herio i wneud yn siŵr fod y grantiau sydd ar gael i'r tîm awtistiaeth tan 2027 yn parhau tu hwnt i hyn. Holwyd hefyd am faint sydd yn aros am asesiad gofal cartref a beth yw'r ffigyrau ynglŷn a hyn. O ran herio'r Llywodraeth, nodwyd ei fod yn broses parhaol i'r aelodau cabinet ac yn digwydd yn wythnosol. I ateb cwestiwn yr aelod, eglurwyd fod y rhestr aros am ofal cartref wedi dod i lawr i 64. Esboniwyd mai blaenoriaeth yr adran yw sicrhau fod y bobl sydd ar y rhestr aros yn ddiogel. O ran nifer y bobl sydd yn aros am asesiad, soniwyd fod gan yr adran y wybodaeth yma fesul mis hyd at ddiwedd mis Mawrth gyda 129 o asesiadau wedi cael eu cynnal dros y ddau fis diwethaf. Cadarnhawyd nad oes unrhyw unigolyn yn cael ei gwrthod am asesiad.

Gofynnwyd am beth sydd yn cael ei wneud i wella'r sefyllfa o ran pobl hyn yn aros am gynllun gofal a chefnogaeth. Nodwyd ei fod yn bwynt amserol iawn oherwydd bod yr adran yn gwneud llawer iawn o waith o dan y faner ataliol ar hyn o bryd a bod pobl yn aros am asesiad mwy manwl. Adroddwyd fod angen symud i ffwrdd o'r meddylfryd fod angen gofal cartrefi i gefnogi pobl. Mae Gofal Cartref yn un o'r opsiynau ond mae llawer o waith yn digwydd o fewn cymunedau i gefnogi pobl sydd angen cymorth a chefnogaeth. Nodwyd fod y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant yn pwysleisio'r angen i edrych ar gryfderau unigolion yn hytrach na'r hyn nad ydynt yn gallu ei gyflawni.

Holwyd beth mae'r adran yn ei weld fel y rhwystr mwyaf i fod yn gwneud mwy o Daliadau Uniongyrchol i gefnogi pobl. Eglurwyd fod cymhlethdodau yn y broses o sefydlu'r trefniadau wedi bod yn rhwystr i bobl fod yn awyddus i ystyried taliadau uniongyrchol ond fod llawer o waith wedi ei wneud gan yr Adran i symleiddio'r broses a sicrhau swyddogion i ddarparu cefnogaeth i bobl i roi'r trefniadau mewn lle.

Tynnwyd sylw at drefniadau 'DOLS'. Esboniodd un aelod ei fod yn ansicr o'r gwahaniaeth rhwng 'DOLS' a diffyg galluedd meddyliol. Holwyd os fyddai'n bosib cael esboniad o'r gwahaniaeth rhwng y ddau. Eglurwyd fod rhestr aros hir ar gyfer DOLS a bod hynny'n wir ar draws Cymru i gyd. Esboniwyd fod DOLS yn ei hanfod yn gweithio gyda phobl sydd heb y gallu meddyliol i wneud penderfyniadau penodol. Os yw rhywun heb y gallu i wneud penderfyniadau ynglŷn â bod yn ddiogel mae angen gwneud penderfyniad lles gorau ar eu rhan. Os ydi hyn yn golygu fod unigolyn o dan oruchwyliaeth cyson ac ddim yn rhydd i adael, mae angen cwblhau asesiad DOLS. Cytunwyd i drefnu sesiwn gwybodaeth i aelodau ar asesiadau gallu meddyliol a'r drefn DOLS.

Tynnwyd sylw at yr unedau dementia a holwyd beth oedd y rheswm dros y llithriad a'r oedi yn agor yr unedau yma. Adroddwyd fod yr uned Bryn Blodau wedi agor yn rhannol ac mai staffio ydy'r prif reswm dros yr oedi yn agor. Cadarnhawyd fod pethau yn symud ymlaen rŵan a bod angen i'r uned agor cyn gynted â phosib. Nodwyd fod Plas Hedd wedi wynebu llawer iawn o heriau o ran gwaith adeiladu ond fod gobaith fod yr heriau yma wedi dod i ben bellach a gorau bo' gyntaf y gallai'r unedau yma agor.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr adroddiad

Dechreuodd y cyfarfod am 10:30 a daeth i ben am 15:00

CADEIRYDD